Výsledky sledování vybraných léčiv v pitných vodách ČR z pohledu hygieny

F. Kožíšek[1,2], H. Jeligová[1]

[1] Státní zdravotní ústav, Praha

[2] 3. lékařská fakulta UK, Praha

Konzultační den SZÚ – CZŽP

„AKTUÁLNÍ TÉMATA Z HYGIENY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ "

Praha – SZÚ, 24.11.2011

Týká se problematika léčiv ve vodě také orgánů ochrany veřejného zdraví?

- Jedná se o kvalitu pitné vody?
- Jedná se o možný vliv na zdraví?
- Má orgán ochrany veřejného zdraví (OOVZ) kompetence v dozoru nad kvalitou pitné vody a v oblasti veřejného zdraví?
- Musí OOVZ komunikovat s veřejností?

- **ANO !**

Jak orgány ochrany veřejného zdraví k této problematice přistupují?

- Pasivně a když jsou donuceni k aktivitě, nedopadá to nejlépe…

- Modelový příklad špatné reakce:
  „Přítomnost farmak v pitné vodě nezjišťujeme. Takovou povinnost stávající legislativa nezahrnuje."

  (Na hormony však vyhláška nepamatuje. Olomoucký deník, 15.2.2011, str. 3)

Proč se jedná o špatnou reakci?

- Není věcně správná…
- … ani uspokojivá (spotřebitel získává dojem, že o jeho bezpečnost není dostatečně postaráno)

- Vyhláška 252/2004 Sb. obsahuje obecný požadavek, že pitná voda nesmí obsahovat mikroorganismy a látky jakéhokoli druhu v počtu nebo koncentraci, které by mohly ohrozit veřejné zdraví. Příloha 1 nemůže nikdy obsáhnout všechna potenciální rizika.

Poslání a úkoly OOVZ dané zákonem
(258/2000 Sb. v platném znění)

- § 82 (Krajské hygienické stanice)
- Odst. 2), písm. t): **Krajské hygienické stanici náleží… provádět hodnocení a řízení zdravotních rizik z hlediska prevence negativního ovlivnění zdravotního stavu obyvatelstva** a podílet se na monitorování vztahů zdravotního stavu obyvatelstva a faktorů životního prostředí a životních a pracovních podmínek; kontrolovat a řídit místní programy ochrany a podpory veřejného zdraví,

Poslání a úkoly OOVZ dané zákonem
(258/2000 Sb. v platném znění)

- § 2 (Vymezení základních pojmů)
- Odst. 3): Hodnocením zdravotních rizik je posouzení míry závažnosti zátěže populace vystavené rizikovým faktorům životních a pracovních podmínek a způsobu života. Podkladem pro hodnocení zdravotního rizika je kvalitativní a kvantitativní odhad rizika… Výsledek hodnocení zdravotního rizika je podkladem pro řízení zdravotních rizik, čímž se rozumí rozhodovací proces s cílem snížit zdravotní rizika…

Poslání a úkoly OOVZ dané zákonem
(258/2000 Sb. v platném znění)

- § 84 (Státní zdravotní dozor)
- Odst. 1), písm. p) a q): Při výkonu státního zdravotního dozoru orgány ochrany veřejného zdraví v rozsahu své působnosti… mohou uložit určení a měření faktorů životních a pracovních podmínek ke zjištění, zda není ohroženo veřejné zdraví nebo určení příčiny poškození zdraví,… resp. mohou uložit zajištění zpracování hodnocení zdravotních rizik osobě, jejíž činnost je nebo může být zdrojem takového rizika,

Poslání a úkoly OOVZ dané zákonem
(258/2000 Sb. v platném znění)

- § 84 (Státní zdravotní dozor)
- Odst. 1), písm. e):… mohou zakázat nebo omezit používání nejakostní pitné vody, teplé vody nebo vody jiné jakosti, a to do doby odstranění závady, jakož i stanovit účel, pro který lze takovou vodu používat; mohou určit nápravná opatření v případě nedodržení jakosti pitné vody, teplé vody nebo vody jiné jakosti, upravené tímto zákonem, nebo změnit nápravná opatření, stanovená kontrolovanou osobou, a to do doby odstranění závady,

Poslání a úkoly OOVZ dané zákonem
(258/2000 Sb. v platném znění)

- § 4 (Povinnosti osob při kontrole pitné vody)
- Odst. 6) Zjistí-li osoba uvedená v § 3 odst. 2 výskyt dalších látek nebo součástí pitné vody neupravených prováděcím právním předpisem, neprodleně oznámí tuto skutečnost příslušnému OOVZ. Orgán ochrany veřejného zdraví na základě oznámení osoby nebo z vlastního podnětu určí hygienický limit pro výskyt takových látek nebo součástí, jsou-li ve vodě obsaženy v koncentraci nebo množství, které neohrožuje veřejné zdraví.

Hygiena 3/2011 – Úvodník: Hodnocení zdravotního rizika není prázdný pojem

MUDr. Bohumil Havel (KHS Pardubice)

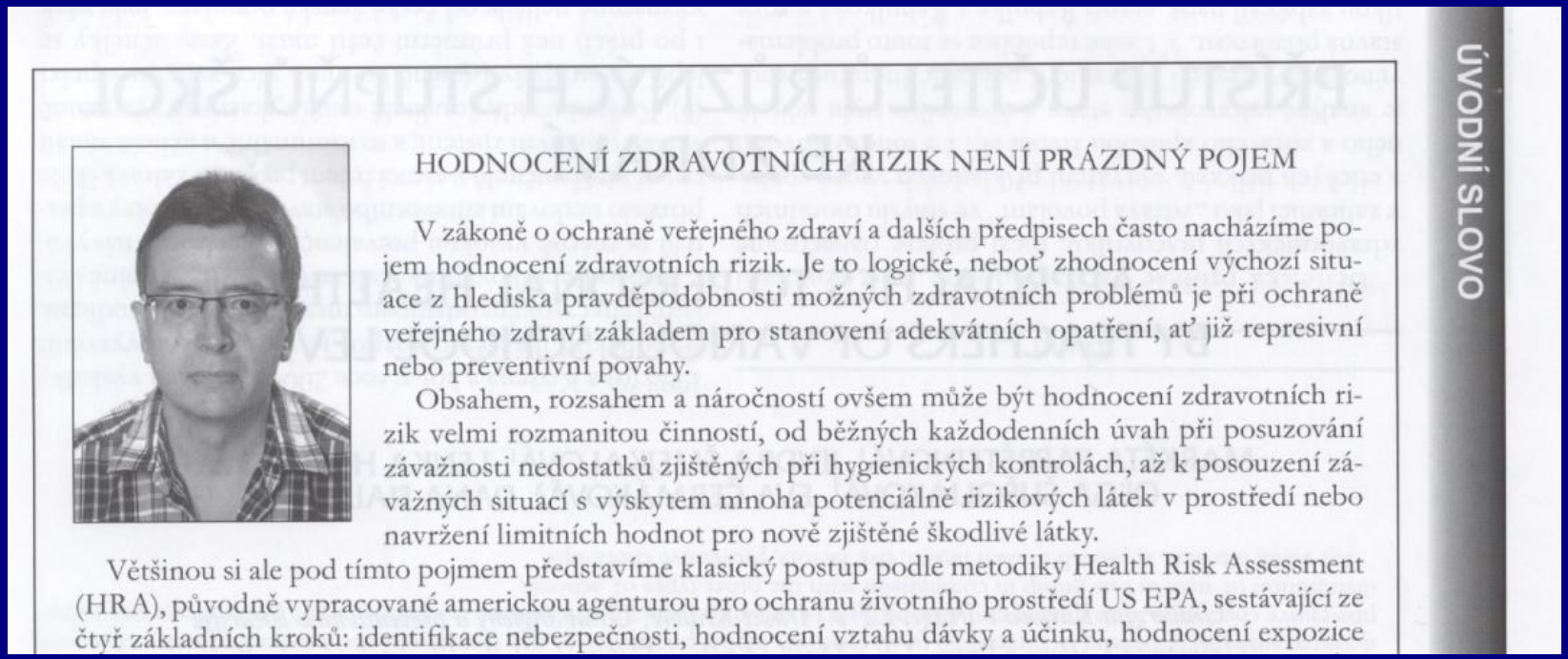

ÚVODNÍ SLOVO

HODNOCENÍ ZDRAVOTNÍCH RIZIK NENÍ PRÁZDNÝ POJEM

V zákoně o ochraně veřejného zdraví a dalších předpisech často nacházíme pojem hodnocení zdravotních rizik. Je to logické, neboť zhodnocení výchozí situace z hlediska pravděpodobnosti možných zdravotních problémů je při ochraně veřejného zdraví základem pro stanovení adekvátních opatření, ať již represivní nebo preventivní povahy.

Obsahem, rozsahem a náročností ovšem může být hodnocení zdravotních rizik velmi rozmanitou činností, od běžných každodenních úvah při posuzování závažnosti nedostatků zjištěných při hygienických kontrolách, až k posouzení závažných situací s výskytem mnoha potenciálně rizikových látek v prostředí nebo navržení limitních hodnot pro nově zjištěné škodlivé látky.

Většinou si ale pod tímto pojmem představíme klasický postup podle metodiky Health Risk Assessment (HRA), původně vypracované americkou agenturou pro ochranu životního prostředí US EPA, sestávající ze čtyř základních kroků: identifikace nebezpečnosti, hodnocení vztahu dávky a účinku, hodnocení expozice

Hygiena 3/2011 – Úvodník:

- Obsahem, rozsahem a náročností může být HZR velmi rozmanitou činností, od běžných každodenních úvah při posuzování závažnosti nedostatků zjištěných při hygienických kontrolách, až k posouzení závažných situací s výskytem mnoha potenciálně rizikových látek v prostředí nebo navržení limitních hodnot pro nově zjištěné škodlivé látky.

- Ochrana veřejného zdraví je příliš složitou a různorodou oblastí… než aby ji bylo možné detailně postihnout právními předpisy. Bez odborného vzdělání a průběžné aktualizace a doplňování znalostí (včetně HZR)… nemůže hygienik ani v každodenní praxi, a zejména pak v mimořádných situacích, naplnit úlohu, která se od něj veřejností a podle zákona očekává.

„Expoziční scénáře“ OOVZ

- Informace obecné **x** informace místně specifické
- První (pasivní) setkání s problémem **x** aktivita poučeného hygienika
- Pasivní setkání z podnětu veřejnosti (médií) **x** z podnětu výrobce pitné vody

Obavy veřejnosti jsou legitimním důvodem pro konání OOVZ!

Reakce OOVZ

- Informace obecné: něco o problému musíme vědět (jak vzniká, jaký je stav, co znamená…)
  - články v odborných časopisech, www.szu.cz/voda ad.
- Informace místně specifické: aplikujeme obecnou informaci do diskutované lokality
  - formulace názoru či stanoviska, podloženého místním šetřením ⇒

  a) problém není relevantní, protože…
  b) problém je relevantní, ale situace je taková, že… (vhodné indikátory léčiv: kofein, carbamazepin)

Reakce OOVZ / pasivní setkání

- Podnět veřejnosti (médií):

Ano, tento jev byl popsán, za těch a těch podmínek. Zatím se hodnotí jako…
Naše situace (v daném vodním zdroji) je zcela odlišná (protože…) a nemůžeme zde tyto látky očekávat.
Popř. naše situace se těm rizikovým místům blíží a i když neočekáváme zdravotně závažné koncentrace, dali jsme/ dáme podnět provozovateli, aby situaci prověřil… A budeme vás o výsledku informovat.

OOVZ vstupuje do jednání s provozovatelem…

Reakce OOVZ / pasivní setkání

- Podnět výrobce vody (objevil ve vodě neregulovanou látku a postupuje podle § 4 odst. 6):

  *Rozhodnutí na základě hodnocení zdravotních rizik (vlastního – OOVZ *, provozovatele vodovodu). Diskuse s provozovatelem o způsobu informování veřejnosti a o preventivních opatřeních, které může provozovatel udělat.*

  ** Konzultace se SZÚ v tomto směru vždy možná!*

Opatření sledují cestu léčiv

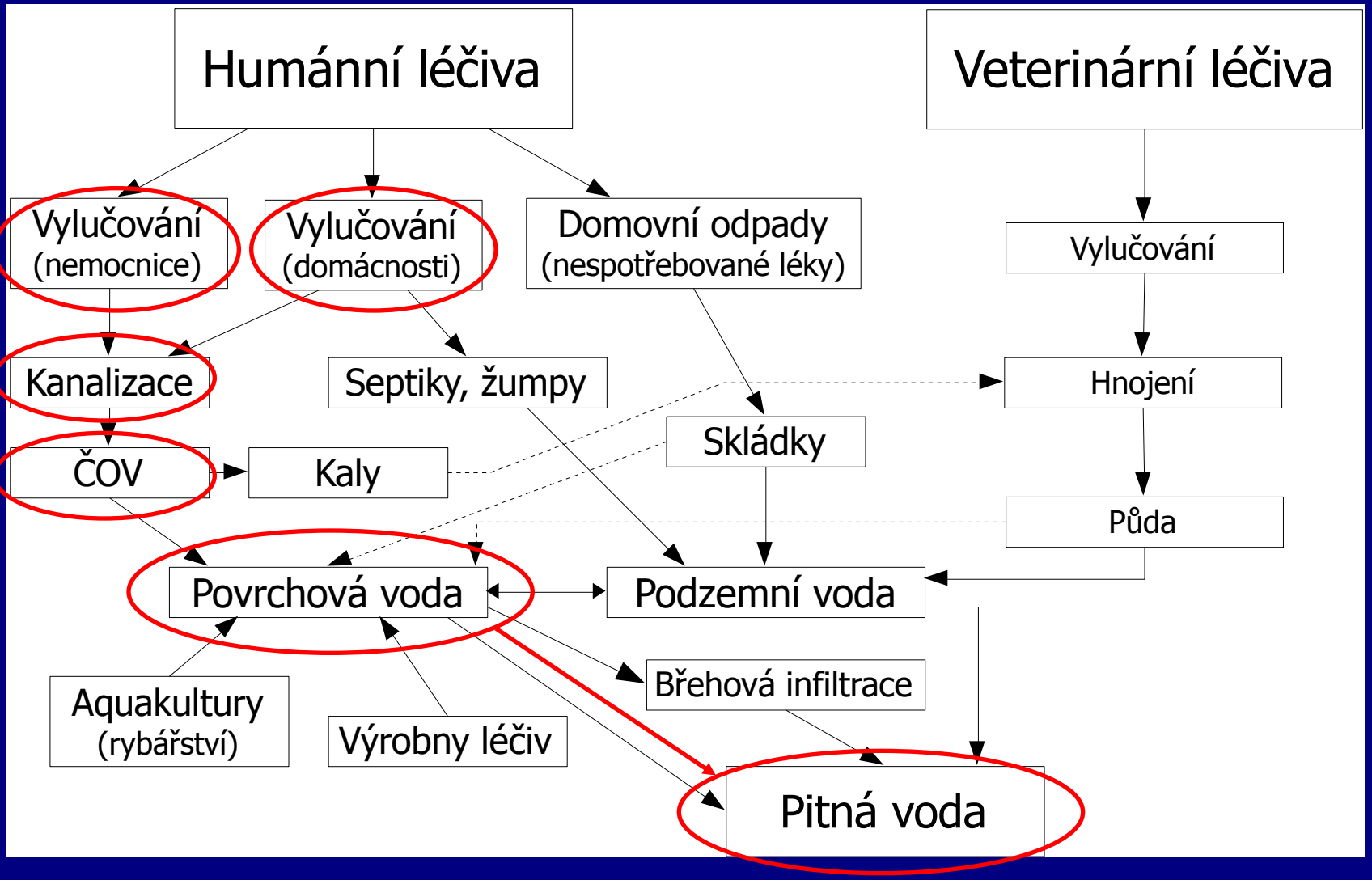

Možná opatření

- **Edukace spotřebitelů** o této situaci a o tom, co mohou učinit pro její zlepšení (správné zacházení s nepoužitými léčivy, odůvodněné užívání léčiv atd.)
- Opatření v distribuci odpadních vod (omezení úniků odpadních vod do podloží)
- Opatření technické povahy (zlepšení účinnosti čištění komunálních odpadních vod a úpravy pitných vod) je možné, ale občasný výskyt stop léčiv v pitné vodě nebude prioritním důvodem *x princip minimalizace*
- Nicméně standard úpravy zatížených povrchových vod (oxidace + GAU) je žádoucí z jiných, rizikovějších důvodů a příčin

Jaká by měla být pitná voda ?

- ***„Cílem (moderního vodárenství) je dobrá nezávadná pitná voda, která se těší důvěře spotřebitelů. Voda, kterou lze nejen bez obav pít, ale u níž spotřebitel zároveň oceňuje její estetickou kvalitu."***
  … + sociální dostupnost + udržitelná ekonomická a environmentální stránka výroby…

(Bonnská charta, International Water Association 2004)

Důležité hledisko zdravotní i psychologické !

Reakce OOVZ / aktivní činění

- Výzva provozovateli (podle § 84, odst. 1), písm. p) ke zjištění stavu…
- Společné zhodnocení výsledků (stavu) a přijetí společné komunikační strategie
- Informování veřejnosti

- Informace pro místní média/veřejnost o stavu v ČR (a v daném místě) – na základě tiskové zprávy SZÚ a dalších materiálů na www.szu.cz/voda + místního šetření

Poděkování

Přednáška byla zpracována v rámci projektu „Výskyt a zdravotní rizika zbytků humánních léčiv v pitných vodách“ (Grantová agentura ČR, č. 203/09/1583)